

Справи українські

Україна — земля нечуваної краси. І хоча її постійно оспівували поети і малювали майстри пензля, вони все ж не змогли відтворити її вповні. Адже невідомо, що ховається у темній, запаморочливій пущі, що чекає на вас у високих степових травах і на що можна натрапити у закамарках Дніпровського лиману. Майже кожний куток і кожна його назва нагадують про події сивої давнини, які поєднали долі двох народів: польського й українського. Це правда, що часто й даремно лилася тут кров, а емоції брали гору над розумом. Може, саме тому ми так взаємно потребуємо один одного. Барвисте козацьке минуле, хоч і сповнене людської недолі й трагедії окремих осіб, стало неподільним минулим історії Польщі й України.

Сьогодні ми знову повертаємося до нього у фільмі Є.Гофмана. Кінотвір, що ґрунтується на романі Сенкевича «Вогнем і мечем», охоплює найяскравіший і, з точки зору українців, найславніший, але й найкривавіший період в історії козацтва, коли воно розпачливо шукало реального задоволення позиції у рамках Речі Посполитої, а вже потім щонайменше — автономії. Відомо, що драматична боротьба українських козаків за свободу призвела до їхнього цілковитого поневолення російською імперією під царською короною, якого — що за парадокс! — самі ж козаки добивалися.

Перший етап повстання Хмельницького і польсько-козацько-татарські сутички ще нічого не вирішували, але були вже поважним досвідом для обох народів. Виявилося: до боротьби ставали рівні сили, які можуть затято воювати, а це нагадувало гірку правду, що війна — не для слабких людей, а її романтична легенда виникає тоді, коли замовкають постріли, стихає брязкіт шабель і стогін солдат, покалічених у битвах. Козацькі війни, як і повстання Хмельницького, не становили винятку. Навпаки. Вони були жорстокішими за інші, оскільки тут не визнавалися жодні лицарські закони. Їх не дотримувалися татари, а поляки бачили в своїх противниках звичайних порушників обов'язкових законів Речі Посполитої, а відтак — злочинців, яких слід суворо карати. Ще за кільканадцять років до цього, перед виборами 1632

Якщо хто і не бував в Україні, все одно він має в собі її образ. Цей край вабить мандрівників, дослідників минулого, шукачів пригод і митців. Трапляються серед них як ті, хто хоче відпочити, так і шукачі гострих вражень, або ті, хто не лише готові інвестувати власний капітал, а й особистий досвід, вміння та працю. Щоправда, не всі знаходять те, чого шукали, але кожен знає, що він досягне мети, якщо поталанить.

року на козацьке гасло «всі є членами однієї Речі Посполитої» польські сенатори відповіли: «Так, але козаків, як нігті й волосся, треба часто підстригати, щоб надмір не виростили».

На українські землі часто наїжджали татари, вони знищували оселі, грабували садиби, забирали у полон жінок і дітей. Козацькі повстання і після них криваві репресії залишали після себе руїни, попелища і могили на землях Київщини, Волині, Поділля. Та попри все, жила і міцніла легенда України, як землі повної молока і меду, про зерно, що, кинуте у землю, сходило дивовижним врожаєм. Може тому, що вона (Україна) була так далеко і що, дійсно, як це є на війні, там можна було порівняно легко здобути непоганий маєток, хоча незрівнянно легше — накласти голову.

Хочеться сподіватися, що авторський заповіт «Трилогії», який закликає до християнської злагоди між поляками й українцями, не забудуть ні одні, ні другі. Гофман цій думці присвятив особливо багато уваги. Це дуже важливо.

Кожний народ по-своєму трактує одні й ті ж події, ті самі історичні постаті. Це не лише його право, а й обов'язок. Однак, важливо, щоби при цьому народ не ігнорував правди, не замовчував і не фальсифікував факти. Від виконання цього обов'язку ніхто не може почуватися вільним, ні історик, ні письменник, ні кінематографіст, більше того — талант, як і шляхетність, зобов'язує.

У нашому фільмі, як я вже писав у вступі до своєї книги «На палаючій Україні» — і це видається найважливішим в усій українській справі з точки зору поляків, незважаючи на різноманітні суперечки, незгоду і навіть збройну боротьбу між поляками й українцями, виявилося, що їм судилося спільне буття, а їхню історію нізащо не можна розірвати і розглядати окремо. Польська культура без України була б убога і провінційна, так само й українська без польської.

У суспільній свідомості обох народів ми постійно існуємо разом, один для одного і для себе. Отже, давайте зануримося у той давній світ: далекий, існуючий тільки в минулому, але близький і нам, і українцям.